

MEMBRUM X.

*De Actionibus ex facto illicito
resultantibus.*

§. I.

EGimus huc usque pro instituti ratione de actionibus ex facto *Facta illi-*
licito oriundis, restat, ut de factis illicitis dispiciamus, quæ *cita quo-*
supr. Membr. 1. §. 8. distinximus in facta propria & aliena, nobis *tuplicia*
tamen imputata, ea propter, quod aliorum opera utamur ad pro- *sint?*
movendam nostram utilitatem, quorum facta nostra facimus,
dum non meliores elegimus. Consideranda vero illa facta il-
licita tantum ratione vindictæ civilis, quatenus ipsi actori quid
præstandum venit, hæc enim proprie actio ex delicto dicitur.
Ex criminalibus vero persecutionibus sive accusationibus nihil
consequitur accusator, ergo nec de illis solliciti erimus.

§. II. Dum autem ex facto illicito obligationem, & per *An in fa-*
consequens actionem nasci dictum, non excludimus consensum *ctis illiciti-*
delinquentis in ipsum factum, qui consensus simul continet con- *tis con-*
sensionem in consequens facti, sive pœnam, sive satisfactionem *currat*
partis læsæ; qui enim vult antecedens, velle quoque censetur *consensus?*
consequens. Et eatenus vera illorum sententia est, qui etiam
obligationem delinquentis ex consensu esse dicunt. Hugo
Grotius *de Jure Belli & Pac. lib. 2. cap. 20. n. 2.* Hilliger. *in Donell.*
lib. 15. c. 23. lit. b. Si enim solius facti illiciti ratio haberetur, et-
iam furiosus, infans, vel per errorem delinquens, pari actione
conveniri posset, contra *L. 12. ff. ad L. Cornel. de Sicar. add. L. 14.*
ff. de offic. Præf. Sane in furtis affectum furandi expresse requi-
rit Imperator §. 7. *in fin. Instit. de oblig. ex delict.* Imo animus
& propositum omnia distingvunt delicta. *L. 53. pr. ff. de furt.*
Quapropter etiam in actionibus civilibus ex delicto intentandis,
supponendus est animus tale delictum patrandi, alioqui non ex
illo delicto, sed ex lege Aquilia, seu in factum agendum, cujus rei
exemplum *in L. 50. §. ult. ff. de furtis*, quia hic sufficit damnum
aliqua

aliqua culpa datum esse, unde & facta omissionis, vel non facta, hac lege vindicantur *l. 45. pr. ff. ad L. Aquil.*

Quoru-
plex lesio
ex facto
illicito?

Actiones
contra
furem.

§. III. Facta illicita proprie vel tendunt ad bonorum ablationem, vel diminutionem, vel famæ læsionem. Ablatio illa vel violenta est, unde nascitur *rapina*, vel non violenta est, & erit *furtum*. Cum autem odio furum plures actiones introductæ sint, de singulis videndum: & quidem furtum passus intendit vel *rei restitutionem*, vel *pœnam*: si illud, tunc aut constat actori, ubi res furtiva sit, aut hoc ignoratur. Hoc casu contra furem non tantum, sed omnem, contra quem præsumtio est, res meas forte penes ipsum latitare, actio *ad exhibendum* intentari potest. *L. 3. §. 1. 9. & fin. ff. ad exhib.* tanquam præparatoria futuræ vindicationis, quæ interdum ipsam rei restitutionem continet, si scil. exhibita re, detentor non habeat, quod opponat *§. 3. F. de offic. jud.* & inde aliquando hæc actio utilior est ipsa rei vindicatione, de quo diximus *Seç. 2. Membr. 1. §. XI.* Si vero constet, ubi res furtiva sit, tunc illa vel est penes tertium, & dabitur rei vindicatio, ut & actio publiciana: hæc enim nunquam excluditur, ubi rei vindicatio competit; imo utiliores hanc esse in confesso est, vid. infr. *Seç. 2. Membr. 1. §. XVIII.* Si res furtiva penes furem adhuc sit, conditione furtiva utor, quæ aliquando etiam actio furti, sed abusive, dicitur *L. 14. §. 16. & L. 71. pr. ff. de furt.* Et hæc vel *certi* est, vel *incerti*, prout vel Dominus ipse rem furtivam repetit: vel non dominus, cujus tamen interest, rem surreptam non esse, contra furem experitur, ut creditor pignoratitius *L. 22. pr. ff. de pignor. act. commodatarius, conductor L. fin. §. 3. C. de furt. Clud. Tr. de Condict. furtiv. cap. 28.*

Quanam
actio uti-
lior?

§. IV. Cum vero dictæ actiones rei persecutoriæ elective competant, si contra furem agendum sit, semper eligatur conditio furtiva; Licet enim hæc domino tantum detur, *l. 1. ff. de cond. furt.* communiter tamen volunt, hic sufficere allegationem Domini, vel qualemcunque demonstrationem, non plenam probationem, Bachov. *de act. disp. 4. th. 23. pr.* absurdum enim foret, si furi, seu illi, de quo probare possum, quod rem mihi abstu-

abstulerit, concedere velim exceptionem deficientis domini. Quod si vero constaret, vel a fure probari possit, rem non ad actorem, sed tertium pertinere, audiendum putarem, e. gr. si commodatarius condictione furtiva experiatur, fur recte excipit, rem Titii commodantis esse, juxta *L. 14. §. 16. ff. de furt.* ut adeo multum intersit, an non dominus condictione furtiva, an actione furti experiatur; posteriori enim casu ad fundandam actionem, solum interesse sufficit *L. 10. ff. de furt.* modo interesse non sit ex inhonesta causa *L. 11. ff. d. t.* Unde mala fidei possessori furtum passo, illa actio denegatur; *L. 12. §. 1. ff. d. t.* Interim conditio incerti dari potest non dominis, furtum passis, v. g. Creditori *L. 12. §. fin. ff. de condict. furt.* quo casu a fure non ipsam rem, aut totius rei æstimationem, sed interesse tantum consequitur, quanti sua referat rem surreptam non esse. In eo vero commodissima hæc conditio est, quod etiam detur re peremta, & contra heredem competat, etiamsi nihil ad ipsum pervenerit, *L. 9. ff. d. t.* quæ omnia in vindicatione cessant: Porro & in hoc utilior hæc conditio furtiva est, quod si plures rem furtivam contrectaverint, contra singulos in solidum agere, & rem repetere a quolibet eorum possim *L. 1. C. de furt. Carpz. p. 4. const. 34. def. 5.* Vindicatio autem contra unum ex furibus non dabitur, nisi quatenus possidet, cum sit realis: quamvis vindicatio respectu tertii possessoris sit utilior, contra quem conditio furtiva, utpote personalis, non extenditur. E contrario vindicatio contra tertium non datur, si rem furtivam non amplius possideat, aut dolo malo deserit possidere. Si tamen aliquod lucrum ex venditare furtiva apud ipsum remanserit, respectu hujus lucri condictionem ex *L. si & me & Titium 32. ff. d. R. C.* dari volunt, vid. *supr. sect. 1. Membr. 2. §. 48.*

§. V. Cum vero antea dictum, condictionem furtivam *Conditio* contra heredem dari, etiamsi nihil ad eum pervenerit *L. 7. §. 2. & furtiva, l. 9. ff. de condict. furtiva*, & pœna criminalis a persecutione ipsius rei longe differat, nec una aliam consumat, inde facile appa-
an contra
suspensi

heredem detur? ret, sententiam illam fori Saxonici, quod si fur laqueo punitus sit, & res furtiva ad heredem non pervenerit, illum hac actione non teneri. Carpz. p. 4. *Consl.* 32. *def.* 23. Berlichius p. 4. *conclus.* 19. n. 37. & *seqq.* Juri nostro conformem non esse, *arg. l. un. C. quando crim. act. civil. prejud.* Quamvis, cum fures suspensi plerumque sint pauperes; nam si rem furtivam, aut ejus pretium restituere possint, a patibulo liberantur, inde controversia hæc magis theoretica, quam practica sit, nisi forte furem violentum supponas, cui restitutio rei furtivæ prodesse nequit, Carpz *Prax. Crim. quest.* 79. n. 11.

De actione furti ad pœnam;

§. VI. Si pœnam ob commissum furtum intendam, prodita est actio furti in duplum & quadruplum, prout furtum vel manifestum est, vel non manifestum, quæ pœnalis actio hodie abrogata dici nequit, cum ejus adhuc mentio fiat in *Consl. Crim. art. 157.* ibi: *Soll ihn der Richter dahin halten / dem Beschädigten den Diebstahl zwiefach zu bezahlen / idem de pœna quadrupli habetur in art. 158. in f.* Quamvis itaque plerique hanc dupli vel quadrupli pœnam abrogatam contendant, inter quos eminent Groenwegen *Tr. de LL. abrog.* quem minus caute Germani JCti sequuntur; verba enim Caroli V. clariora sunt, quam ut sine violentia negari possint; nec ratio adest, quare furi hodie magis favendum, & in favorem ipsius, cum tamen odio dignus sit, non pro usu juris pronunciandum; loquor autem de provinciis, ubi jus civile publica lege receptum esse constat, uti de Marchia Brandenburgica & Ducatu Brunsvicensi in comperto est; imo sufficit, Constitutionem criminalem receptam esse. *Conf. quæ de actione, quod metus causa, in quadruplum dixi in Us. mod. ff. §. 3.* Non tamen diffiteor, raras eapropter has pœnas dupli in foro esse, cum furtum passus facile acquiescat, si rem suam receperit, & furem ipsum in corpore pœnas luere senserit, cum etiam furum paupertas plerumque actionem in duplum reddat inane. Ex his itaque actionibus furtum passus, eliget illam, quam sibi commodiorem viderit, de quo jam in §. IV. dictum. *Cumula-*

mulari vero unam ex rei persecutoriis cum actione pœnali posse, *persecuto-*
 in confesso est, cum ad diversa tendant. Et hinc non tantum rei *ria.*
 vindicatio cum actione furti concurrere potest, sed & conditio
 furtiva; una enim pœnam, altera rem persequitur *L. 7. §. 1. ff. de*
condict. furt. Clud. de cond. cap. 51. n. 11.

§. VII. Dantur vero & alia furta, quæ ob concurrentes *De furto*
 quasdam circumstantias, non ordinaria furti actione, sed alia si. *inter con-*
 mili, minus tamen infamante, vindicantur. Sic inter conjuges, *juges.*
 cum societas vitæ, uxorem quasi dominam faciat bonorum mari-
 riti, actio furti non nascitur *L. 1. ff. rerum amot.* E contrario, si
 matrimonium deficiat, furti actio nascitur, e. g. Si concubina vel
 uxor injusta quid subtraxerit, *L. 17. §. 1. ff. d. t.* Distinguendum
 tamen hic est quoad conjuges, an alter alteri quid subtraxerit in-
 intuitu instantis divortii, an post divortium. Primo casu datur a-
 ctio *rerum amotarum*, non tantum marito contra uxorem, sed
 & uxori contra maritum, *l. 7. ff. d. t.* ad rei amotæ restitutionem,
 ad instar conditionis furtivæ. *L. 6. §. 4. h. t.* Unde etiamsi res a-
 motæ peremtæ sint, hæc actio locum habet, quæ & conditio
 certi dicitur, in *L. 17. §. 2. ff. eod.* nam actio rerum amotarum et-
 iam conditio est, in *L. 26. ff. d. t.* Fuit autem hæc actio olim
 frequentissima, ubi frequentiora divortia; Hodie vero, cum
 rariora divortia, *utilis* actio rerum amotarum tunc datur, si
 intuitu mortis instantis alter conjugum moribundo quid subtra-
 xerit *L. 21. pr. ff. eod.* Quo casu post mortem heredi liberum est,
 ob rem ita surreptam, vel hac actione, vel ad exhibendum, vel rei
 vindicatione, imo & interdum hereditatis petitione (si scil. sur-
 rumpens prætendat se heredem esse, vel sine titulo, sive pro pos-
 sessore rem detineat) experiri *L. 6. §. 5. ff. rer. amot.*

§. VIII. Si constante matrimonio quid subtractum, sim- *De condi-*
 plex ejus repetitio sive conditio conceditur, quæ in specie *ctio ex*
ctio ex Jure Gentium dicitur; nam jure gentium condici potest *J. genti-*
 omnis res ab altero, quæ non ex justa causa possidetur *l. 25. ff.*
rer. amotar. Cum qua coincidit actio in factum, quam hoc *um.*

casu instituendam duxerunt Imp. in l. 2. C. eod. Hæc enim re vera damni dati conditio est, & hinc nominis sono tantum a conditione juris gentium differt.

*De furto
post di-
vortium.*

§. IX. Si matrimonio penitus per divortium soluto furtum fiat, cum cesset jam ille respectus matrimonialis, & vitæ societas, ordinaria furti actio locum sibi vindicabit *L. 3. pr. ff. rer. amot.* Quod si non per divortium, sed mortem solutum matrimonium, & superstites aliquid ex defuncti bonis subtraxisset, *expilata hereditatis* actio intentari posset. Quamvis enim in *L. pen. ff. expil. hered.* dicatur, uxorem illo crimine non accusari, quia nec furti cum ea agitur, ob quam causam existimat *Carpz. 6. Resp. 85.* Judicem ex officio de expilatione hereditatis a muliere facta, inquirere non debere; cum quo correspondet *art. const. crim. 165.* attamen hic articulus intelligi potest de furtis conjugum, constante matrimonio; & idem forte dicendum ad *d. l. pen. ff. expil. hered.* scil. ibi agi de rebus subtractis, instante morte, non post mortem. Solutum enim matrimonio, si quid subtrahatur, actionem furti dari, certum est, ob *d. l. 3. pr. ff. rerum amot.* quæ tamen in *d. l. pen.* negatur. E. diversi hic supponendi sunt casus, sc. quando uxor instante morte mariti aliquid subtrahit, ne in inventarium possit res subtracta redigi, tunc nec actio *expil. hered.* nec actio furti locum habebit, ob *d. l. pen.* poterit tamen cogi, ut juret, an non illa res in hereditate fuerit.

*Actio ex-
pilata
hered.*

§. X. Hac occasione progrediendum ad *actionem expilata hereditatis*, ubi revera furtum subest, ob specialem tamen juris civilis rationem hæc actio introducta fuit. Videlicet furtum requirit possessionem respectu illius, qui furtum passus: Res hereditarias autem nemo possidet, & hinc hereditati furtum non fieri dicitur *l. 14. §. 14. ff. de furt.* Unde si post aditam hereditatem & possessionem ab herede apprehensam, quid subtrahatur, ordinaria furti actio nascitur *l. 2. §. 1. ff. expil. hered.* Proditæ ergo est extraordinaria persecutio, quæ datur heredi, contra expilatorem, ad pœnam extraordinariam. Unde apparet, crimen
expi-

expilatae hereditatis ad civiles actiones non pertinere. Ipse ergo heres pro suo interesse tantum rei persecutoria actione experiri potest, rei vindicatione, vel actione ad exhibendum, vel hereditatis petitione *L. 2. §. fin. & l. 3. ff. expilat. hered.* Ejusdem sortis est materia *furti balnearii*, de quo in *1. ff. de fur. balnear.* & furti pecorum in pascuis commissi, de quo in *1. ff. de abig.* Hic tamen tituli ad extraordinariam vindictam tantum pertinent.

§. XI. Pertinet huc etiam actio de *sepulchro violato*: quamvis enim & hæc ad actiones populares referatur, & hinc cuivis, hoc nomine agenti, ad centum aureos actio detur, *l. 3. pr. ff. de Sepulchro violato*, attamen & illi, quem principaliter tangit hæc injuria, principaliter agendi jus est contra sepulchri violatorem, ad interesse, quo casu judici incumbit æstimare, quatenus actoris interfit sc. ex injuria quæ facta est, item ex lucro ejus, qui violavit, vel ex damno quod contigit, vel ex temeritate ejus, qui fecit, ita tamen ut nunquam minoris condemnet, quam si extraneus ageret, juxta *l. 3. §. 8. ff. de Sepulchr. viol.* Verum & hic rarior est civilis actio, cum criminali vindictæ communiter hoc facinus relinquatur, de cujus pœna vid. *Carpz. Pr. crim. qu. 83. n. 64. & seqq.*

§. XII. Tigni juncti delictum vicinum est furto, imo cum eo plane coincidit, si ipse jungens tignum subtraxerit, vel sciens ab alio subtractum, ædibus suis junxerit; hoc casu enim omnia furti requisita adsunt. Specialiter E. de tigno juncto prodita est actio contra illum, qui tignum, ab alio furto subtractum, ædibus suis junxerit: de tigno enim furtivo tantum loquitur *L. XII. tabb. vid. l. 1. pr. ff. de tign. junct.* Si enim tignum non furtivum esset, non hæc actio instituenda, sed in factum agendum de pretio restituendo. *arg. l. 63. ff. de donat. inter vir. & uxor.* Datur vero actio de tigno juncto in duplum, non obstante bona fide ipsius jungentis: Domino enim tigni hic succurrendum, dum re sua carere compellitur; & quamvis ob bonam fidem jungens, sine causa in duplum condemnari videatur, culpæ tamen reus est, quod non diligentius in qualitatem tigni inquisiverit, & patet ipsi

Actio de
sepulchro
violato.

Actio de
tigno jun-
cto.

regressus contra venditorem tigni, actione emti; quod si vero mala fide tignum furtivum junxisset, jungens furti reus fit, & tenetur ad duplum mere pœnale, pariter sicuti in furto, & res in super actione rei persecutoria repetitur, scil. vel ad exhibendum, vel R. V. quæ actiones tamen suspenduntur, extante ædificio, ne urbs ruinis deformatur, *d. l. 1. pr.* Sed puto conditioni furtivæ hic, etiam constante ædificio, locum esse, utpote quæ etiam re extincta datur, ad hoc, ut æstimationo præstetur.

De actione contra destructorem domus.

§. XIII. Vicina actioni de tigno juncto est actio in duplum, quæ datur contra eum, qui domum suam destruxit, ut lapides vendat, & inde plus sibi comparet, quam ex venditione domus consecutus fuisset. Verum cum hoc duplum non cedat actori, sed ærario. *L. 52. pr. ff. de contr. emt.* ad classem actionum civilium hæc non pertinet. Hoc vero magis ad materiam de tigno juncto refertur, si heres rem legatam ædibus junxerit, ne illam præstare teneatur. *L. 41. §. fin. l. 42. & 43. pr. ff. de leg. 1.* hoc casu heres tignum legatum nihilo secius præstabit, quam si ædibus junctum non fuisset, dabitur itaque contra ipsum actio ex testamento, ad præstandam hujus legati æstimationem *d. l. 43. pr.*

De arboribus furtim cæsis.

§. XIV. De arboribus *furtim cæsis* hoc attendendum, an scil. cædantur arbores lucri faciendi causa, & sic actioni furti locus erit, *L. 7. §. 1. & l. 8. §. 2. ff. arbor. furtim cæs.* an vero quis radicitus arbores evulserit citra animum lucri faciendi, & datur actio L. Aquiliæ: An tandem quis arbores tantum clam subsecaverit, deglabraverit, quo ita perirent; hoc casu in specie LL. XII. tabul. introduxerunt actionem arborum furtim cæsarum, contra cædentem in duplum *L. 7. §. f. ff. h. t.* Quamvis E. de omni damno ex L. Aquilia agi possit, & hinc quoque in præsentī casu eadem causa actionis adsit *L. 5. §. 1. ff. d. t.* quia tamen ex L. Aquil. in simplum tantum agere possum, utilius est eligere actionem arborum furtim cæsarum, & ita ad duplum experiri.

De vitibus cæsis.

§. XV. Caterum hæc actio arborum furtim cæsarum generaliter extenditur ad vites, heredas ac stirpes & arundines *l. 3. ff. arbor.*

arbor. furt. cæs. quatenus tamen radices habent *l. 2. ff. h. t.* Ex qua *L. 2.* notabile est, quod ob vites cæsas quis instar latronis teneatur; quod de necessitate puniendi verum esse puto, non de ipsius pœnæ quantitate; Is enim, qui vites cædit, illa, quæ ad vitæ sustentationem homini necessaria, aufert, & hinc ut latro, qui hominis vitæ insidias struit, æstimandus. Jure Saxonico, qui non lucrificandi, sed nocendi animo arbores cædit vel corrumpit, etiam a pœna furti immunis est, attamen præter æstimationem arborum, ad multam triginta solidorum condemnatur, quæ summa satis levis est, cum 40. grossos Misnenses non excedat, licet hæc pœna, multis arboribus cæsis, multiplicetur, *Carpz. Pr. Crim. P. 2. qu. 83. n. 9. & 16.* Cum autem illa pœna 30. solidorum Magistratui cedat ex constitutione Saxonica, non plus commodi habebit hic actor, quam si ex *L. Aquilia* simpliciter egerit.

Pœna Juris Saxonici.

§. XVI. Quia autem in §. præced. dictum est, etiam furti actionem hic locum habere, si lucrificandi causa arbores abstulerit, dubium est, an hoc etiam ad pœnam criminalem seu suspendii extendi possit? *Constitut. Crimin. art. 160.* distinguit, an quis ligna jam cæsa furtim auferat, & pœnæ furti locum esse asserit. Si vero sylvam ingrediatur, arbores adhuc stantes succidat ac auferat, ex more regionis illum puniendum esse, existimat *Carolus V.* Verum rationem non video, quare mitius puniendus sit ille, qui arbores adhuc extantes succidit & aufert, quam qui ligna jam cæsa clam rapit. Sane illius major malitia est, dum & vim infert rebus nostris, cædendo arbores, illasque auferendo. Unde etiam in Saxoniam, si quis arbores in aliena sylva cædat, auferat & lucrum exinde ultra 5. solidos perceperit, suspendio puniendum esse, testatur *Colerus part. 1. decis. 144. num. 24. Berlich. P. 5. conclus. 52. num. 54. licet Carpz. d. quest. 83. n. 24.* casus non meminerit, ubi ob arbores cæsas & ablatas pœna suspendii dictata, & rationem in defectu corporis delicti quaerit: sed cum de facti veritate sæpius constare possit, non di-

An fur arborum suspendii possit?

scedendum tunc erit a poena ordinaria, nisi alia circumstantia, & ut Carolus V. *in d. art. 118.* dicit, mores regionis forte excusationem præbeant.

*Actio fur-
ti contra
tutores.*

§. XVII. Porro actioni furti vicina est illa, quæ de *rationibus distrabendis* dicitur, & contra tutorem datur, ad restituendum duplum illius, quod dolo ex rationibus ipsi abest, *l. 1. §. 10. ff. de tutel. & rationib. distrab.* de qua actione jam supra actum est *membr. 9. §. 10.* ubi hoc tantum addimus, etiam *utilem de rationibus distrabendis* actionem dari, quæ minori, contra curatorem ob res subtractas competit. Quamvis si de animo furandi expresse constet, actio furti sine dubio locum inveniat, per *L. 2. §. 1. & l. 9. §. fin. ff. de tutel. & ration. distrab.* Licet, ne ad patibulum veniant, ipsis asyllum præbeat. *L. 55. ff. de administr. tut.* Carpz. *Pr. crim. qu. 85. num. 10.* quod in Electoratu Saxonie merito correctum est, si de dolosa subtractione constet; sicut & similis constitutio, paucis ab hinc annis, in Electoratu Brandenburgico prodiit.

*De repe-
titione
perdito-
rum in
ludo.*

§. XVIII. Ad furti quoque speciem jure nostro quadantenus referendum puto illud, quod alea, chartis lusoriis, aliisque ludorum generibus, fortuna potissimum nitentibus, amissum; nam virtutis causa ludi, jure nostro non prohibiti sunt *L. 1. & 3. C. de aleat.* Si quis itaque ludo fortunæ aliquid amiserit, condictio soluti ipsi conceditur per *L. ult. §. 1. & 2. ff. de aleat.* quæ repetitio adeo favorabilis est, ut victo ejusve herede cessante, quilibet ex populo, hoc, quod ludo perditum, repetere possit conditione ex *L. fin. C. de tit.* ita, ut sola hæc condictio, terminum actionum personalium 30. sc. annorum, juxta *L. 3. C. de præscript. 30. annor.* excedat, & ad 50. annos extendatur *d. l. fin. C. de aleat.* Sed hanc actionem a foro recessisse, vulgo existimant, postquam ludendi licentia in tantum invaluit, ut non amplius pro crimine, sed potius pro virtute reputetur, ludo multum lucrari quæsisse. Pro quibus moribus confirmandis facit, quod ex plerorumque Moralistarum sententia, ludus internam injustitiam

tiam non habeat, si exerceatur inter personas sui juris, iustæ atatis, & quibus de re sua disponendi licentia, nulla lege vel conventionem restricta, si fraus & dolus non concurrat, Layman. *in Theol. mor. lib. 3. tract. 4. cap. 2. n. 1.* Lessius *de J. & J. lib. 2. cap. 26. num. 3.* Andreas a Matre DEI *Theol. mor. tract. 14. cap. 4. punct. 3. num. 41.* & ex nostris Dn. Pufendorf. *de Jur. Nat. & Gent. lib. 5. cap. 9. §. 5.* Ex quo colligitur, moribus, seu consuetudine contraria dispositioni *L. fin. C. de aleat.* tanquam mere civili, potuisse derogari, unde illius legis observantiam hodiernam negat Thomas Hurado *Resol. mor. tr. 8. cap. 7. resol. 58. num. 574.* imo in specie conditionem pecuniæ ludo deperditæ, hodie non amplius competere, asserit And. Rauchbart. *qu. 25. num. 95.* Carpz. *lib. 6. resp. 96. n. 16.* Struv. *Exerc. 15. th. 57.* Ex hoc porro colligitur, de consuetudine pecuniam, ad ludum mutuo datam, repeti posse, Carpzov. *Prax. Crimin. quest. 134. num. 24.* cum ad rem illicitam pecuniam credidisse amplius dici nequeat. Jam existimo, ipsam petitionem pecuniæ ludo deperditæ, & adhuc debitæ, hodie in foro locum invenire, cum ludi moribus non amplius prohibiti sint; Et quamvis vix doceri possit, consuetudinem hanc contradicito iudicio unquam fuisse probatam, juxta *L. 34. ff. de LL.* Attamen eo deventum, ut non tantum in aulis turpe reputetur, si quis ex ludo debitum non solvat, sed & exempla adsunt, ubi Principe mandante, solvere necessum habuit ille, qui ludo succubuit, quæ sententia etiam, quamdiu legum civilium observantia in usum non revocatur, injusta dici nequit, ut hinc *conditionem ex moribus* hic locum invenire posse, concedendum sit.

§. XIX. Suppositis itaque corruptis his moribus, merito emendandis, ob innumera, quæ in Rempublicam inde redunt, mala, quæ recenset Ant. Matthæi *de crimin. ad lib. 47. ff. iii. ult. num. 4.* & graphice illa exposuit Saxonix Legislatores prudentissimus Divus Augustus *in Ordinat. provinc. de anno 1555. sub tit. Dopler und Spieler.* inde quæritur, annon liberis actio quædam superfit, si forte pater maximam substantiæ partem, ludendo

Quid hodie?

An liberi repetere possint, que a parentibus ludo perditæ?

perdiderit? Et cum illi, qui ludi iustitiam defendunt, præcipuum collocent fundamentum in facultate donandi, ut cui donare permissum, etiam ludendo pecuniam suam exponere ac perdere non sit denegandum, ob liberum de re sua disponendi arbitrium *L. 21. C. mandati. Lessius de F. & F. lib. 2. cap. 26. n. 3. Christineus vol. 2. decis. 198. num. 1.* Inde inferendum censeo, quod quousque pater donando liberis suis præjudicare nequit, eoque nec ludendo: uti ergo priori casu liberis ad petendam legitimam vel ejus supplementum querela inofficiosa donationis competit, per *tit. C. de inoffic. donat.* Inde utilis hæc actio ad petendam legitimam, in casu bonorum ludo deperditorum, liberis non deneganda, Dn. Brunnem. *ad l. 1. n. 8. ff. de aleat. Farinac. in Pr. Crim.*

Quid si ultra mille thaleros amissum? *quest. 109. n. 187.* Ex quo ulterius infero, si quis una vice ludendo plus quam mille thaleros perdat, superfluum repeti posse, eodem jure, quo donatio ultra mille thaleros, citra insinuationem facta, pro invalida reputatur *L. 34. C. de donat.* vel si tandem hanc repetitionem ex falsa persuasione, honori suo minus convenientem, existimet, non video, quare liberis hoc beneficium sit denegandum.

De usuraria pravitare.

§. XX. Demum Canonistæ furto quoque accensent *usurariam pravitatem*, per hanc enim creditores absorbent egentium fortunas, eosque ad summam inopiam sæpius redigunt, Crusius *lib. 3. miscel. cap. 21. num. 7.* de quo pluribus vid. Honorat. Leotard. *tr. de usur. & contract. usur. coercend. quest. 2.* inde in Decretalibus titulo *de furtis*, immediate subjectus est *tit. de usur.* unde usurarios inter fures numerat Menoch. *de arbitr. jud. quest. lib. 2. cas. 96.* Cum vero nec jus Romanum promiscue usuras permittat, sed improbum fœnus exercentes infamia notet *l. 20 C. ex quib. caus. infam. LL.* quoque Imperii novissimæ, præsertim Reformatio politica *de anno 1577. tit. von wucherlichen Contracten.* variis pœnis malitiam fœneratorum plectendam censeant, nostrum erit, non vindictam publicam, sed privatam interesse persecuturo prospicere, quo remedio damnum usuraria pravitare

per-

perpeffum reparare poffit. Jure Canonico datur imploratio cen-
 furæ ecclefiasticæ de qua *in cap. 1. X. de pactis*. vel etiam condi-
 ctio furtiva, juxta Leotardum *d. tract. quæst. 94. n. 6. in fin.* ut me-
 diante hac, ufurarius compellatur, ad reftitutionem damni per
 ufuras dati; quæ reftitutio illo jure non tantum per ufuras læfo,
 fed etiam heredibus ejus, aut his deficientibus, ipsis pauperibus
 facienda, fi tantum in facultatibus habeat, unde reftituere poffit,
cap. 5. X. de ufur. ubi additur, quod & prædia ex ufuris illicitis com-
 parata vendi, & ex illorum pretio ufuræ reftitui debeant. Gonza-
 lez Tellez *ad d. cap. 5. n. 2. Engel. ad Decretal. tit. de ufur. §. 3. n. 27.*
 & 29. Qui ipsi tamen in hoc difsentiant, quod Gonzalez tacitam
 hypothecam in talibus bonis concedat debitori, qua fupposita,
 hic etiam contra tertium, ad quem bona ufurarii pervenerunt,
 actione hypothecaria experiri poffit. Verum hanc hypothecam
 negat Engel *d. l. n. 30.* quia sine lege vel canone hæc non fingenda;
 hinc actionem contra tertium non concedit, nifi in fraudem de-
 bitoris, ne de ufuris fatisfacere poffit, bona fua alienaverit, quo
 cafu revocatio concedenda foret ex *tit. ff. quæ in fraud. cred.* Co-
 varruv. *variar. refol. lib. 3. cap. 3. n. 6.*

§. XXI. Quod ufurariæ pravitate reparationem ex LL. *Qua a-*
 civilibus attinet, aut ufuræ funt folutæ, aut non. Posteriori ca-
 fu exceptione ufurariæ pravitate fe fatis tueri potest debitor: *ctione u-*
 Ipfo jure enim invalida eft promiffio ufuraria, licet de cætero con-
 tractus fufineatur. Gail. *lib. 2. obferv. 4. n. 5. & feqq.* quamvis Jure
 Imperii noviffimo per *Reformat. polit. de anno 1577. tit. von wu-*
 dherlichen Contracten. quartam partem fortis amittat creditor,
 quæ tamen non parti læfæ, fed Magiftratu cedit. Mev. *tract. de*
contract. ufur. part. 1. cap. 5. §. 12. & 13. Priori cafu, fi ufuræ jam
 funt folutæ, hæc forti detrahuntur *l. 9. C. de ufur.* aut fi ex forte ni-
 hil fupferit, locus eft conditioni indebiti. *L. 26. pr. & §. 1. ff. de*
conditione indebiti. Mev. *dict. l. §. 11. Meyer Colleg. Argent. tit.*
de ufur. §. 27. Nec huic obftare potest, quod fcienter indebitum
 folvens, illa conditione non gaudeat, fed donaffe cenfeatur *l. 1. Condicti*
indebiti.

ff. de cond. indeb. l. cuius per errorem 53. de R. J. Hinc etiam Covarruv. *variar. resolut. l. 3. c. 3. num. 6.* conditionem indebiti, in hoc negotio plane extraordinariam & irregularem esse dicit. Sed salva res est, cum debitor in necessitate constitutus usuras solvat, in quo statu nemo donare præsumitur, *l. 18. ff. de Condictio, adimend. leg.* Hoc certum, conditionem sine causa, vel ob sine causa. turpem vel injustam causam, etiam hic applicari posse: quod enim ex non concessio contractu retinetur, id aut sine causa, aut ex injusta causa retineri intelligitur *L. 6. ff. de donat. inter vir. & uxor. Leotard. d. tr. de contract. usur. coercend. qu. 94. num. 6. in f.* Qui pluribus hoc thema, qua ratione usuræ illicitæ persequendæ sint, discussit.

De bonis per vim ablati.

§. XXII. Jam ad alterum membrum transeundum, quo remedio nobis consulendum, si per vim bona sint ablata, quo casu prodita est actio *vi bonorum raptorum*, quatenus rapina ut privatum delictum consideratur; vis enim ipsa concurrens, publicum hoc iudicium reddit, ut adeo electio competat læso, an publico iudicio ex *L. Jul. de vi. an privato hoc experiri velit, l. 2. §. 1. ff. vi bon. rapt.* Est autem hæc actio Prætoria pœnalis, mixta, quæ datur omni, cuius interest, in quadruplum, sed tantum intra annum utilem *l. 2. §. 13. ff. d. t.* post annum vero in simplum. Cum autem fere semper concurrat actio furti *l. 80. §. 3. ff. de furtis.* consultius est actione furti manifesti experiri, hæc enim perpetua est; illa vero annalis, ita tamen, ut annus sit utilis, *d. l.*

Actio furti utilior.

§. 3. Porro hæc pure pœnalis, adeo, ut præter quadruplum & simplum petere liceat; illa vero simplum in se continet. Contra heredes raptoris si agendum, actio *vi bonorum raptorum* non obtinet, etiamsi locupletior factus heres, sed conditione furtiva agendum. *d. l. 2. §. fin.* hoc tamen singulare, quod contra illum, cuius dolo quid raptum, actio furti non detur, sed tantum actio *vi bonorum raptorum l. 80. §. 4. ff. de furt.* Cum tamen ex consilio alias nascatur furti actio §. 11. *Inst. de Oblig. que ex delict.*

§. XXIII. Quod si, dum rapiuntur bona mea, in hac turba *De damno* mihi damnum datum sit, specialem hic Prætor quoque prodidit *in turba* actionem, ut damnum dans intra annum teneatur in duplum, post *dato* annum in simplum *l. 4. pr. ff. vi bonor. rapt.* ubi in sequentibus turbæ indolem prolixè exponit Jctus. Sed cum hic constare de *De assi-* beat, quis damnum dederit, vel quis in turba actor damni fuerit, *matione* *d. l. 4. §. 5.* & tandem quantum damnum fuerit, inde forte paratius *damni.* remedium erit, si recurratur *ad L. si quando 9. C. unde vi.* ubi damnum passo, sed ejus quantitatem ignoranti, permittitur æstimare damnum, & prævia moderatione judicis se ad juramentum offerre; Cum quo fere convenit *juramentum minorationis* apud Saxones, mediante quo, is, qui per vim damnum alicui intulit, simpliciter æstimationem ab actore factam præstare aut eandem juramento suo diminuere tenetur. *Carpz. Proc. tit. 12. art. 4. n. 11.* Licet in hoc utilius sit remedium *d. l. si quando 9.* quod hæc lex ipsum actorem admittat ad juramentum; minorationis autem præstet ipse violentus inuasor, qui nec rerum depetditarum scientiam, nec forte conscientiam illæsam habet.

§. XXIV. Pertinet huc quoque ad vindicandum damnum per *Actio de* vim nobis ab altero illatum, actio de spolio *ex can. redintegr. caus. 3. spolio.* *quest. 1.* sed de hac pro instituti ratione actum est *Sect. 2. Membr. 2. §. 20. & seqq.* ubi etiam reliqua recuperandæ possessionis remedia, ordine adducta, apparebunt, quorsum Lectorem remittimus.

§. XXV. Specialis actio prodita est, si quis *ex incendio, rui-* *De raptis* *na, naufragio* bona alicujus rapuerit, ubi Prætor actionem mi- *ex incen-* xtam in quadruplum concedit, non tantum contra illum, qui *dio.* rapuit, verum etiam adversus eum, qui recepit, modo non ignarus receperit *L. 3. §. 3. ff. de Incendiis ruin.* Et quamvis hæc actio supervacua videatur, cum actio vi bonorum raptorum ad idem tendat, attamen violentia hic opus non est, sed sufficit qualiscunque amotio, *d. l. 3. §. 4. & 5.* E. melior est hæc actio, actione vi bon. raptor. quia hæc semper vim supponit. Pingvior quoque hæc actio est, actione furti, hæc enim in quadruplum non

non datur, nisi fure deprehenso, illa vero semper in quadruplum est. Quod si vero quis ex incendio quid amoveat, & deprehendatur, consultius est, actione furti manifesti experiri, quia hæc mere pœnalis.

*De da-
mno ex L.
Aquil.
vindi-
cando.*

§. XXVI. Si bona nostra imminuta & corrupta, non vero ablata sint, ex *L. Aquilia* nobis patet remedium, qua omne damnum, qualecunque sit, vindicari potest. Cum vero triplex ex *L. Aquilia* detur actio, directa scil. utilis, & in factum, §. *fin. Inst. Aquil.* inde videndum, an damnum sit datum *corpore in corpus*, an vero, *non corpore in corpus*, an tandem *non corpore in non corpus*? Primo casu datur actio *directa*. Altero casu, si quis omitendo faciat, quo nobis damnum contingat, v. g. Si pecori incluso pabulum non præstetur, vel etiam quid faciat, sed tamen ex ipso pacto immediate non nascatur damnum, *utilis* actio datur. Tertio casu, si quis quidem rem nostram non corrumpat, nec auferat, faciat tamen, ut nos dominio rei privemur, e. g. si pecus inclusum dimiserit, ut aufugeret, datur *actio in factum*, vid. *d. §. ult. Inst. ad L. Aquil.* In effectu tamen inter has actiones nihil interest, cum idem per illas consequar, vid. *l. 47. §. 1. de negot. gest.* sc. refusionem damni, quanti res proximis 30. diebus plurimi fuerit; Quod si vero pecus nostrum, quod gregatim pascitur, occisum, hoc casu ex *1. cap. L. Aquiliæ* damnum æstimatur, quanti per integrum annum res unquam plurimi fuerit. §. *14. Inst. ad L. Aquil.* Quanquam haud pauci Dd. velint, hodie damnum tantum æstimari pro ratione temporis, quo datum, Anton. Matth. *tr. de crim. ad L. 47. ff. t. 3. c. 3. n. 4.* quo supposito, nihil interesset, ex quo capite *L. Aquil.* actio instituat.

*Act. L. Aquil.
agens, da-
mnum
probare
tenetur.*

§. XXVII. Qui autem actione *L. Aquiliæ* damni reparationem petit, probare debet, damnum hoc culpa rei, saltem levissima, datum esse *L. 44. ff. ad L. Aquil.* Sed cum dentur casus, qui vix sine culpa contingere solent, quorsum incendium pertinet, quod regulariter ex igne negligentius habito nascitur; hinc controversum est, an, qui ob res incendio deperditas agit, tenea-

teneatur probare culpam domini, in cujus ædibus incendium ortum, an vero culpa præsumatur? Posterius affirmandum videtur ob *L. 3. §. 1. ff. de off. Præf. vigil.* ubi dicitur, quod *incendia plerumque fiant culpa inhabitantium*, ergo quod plerumque fit, præsumendum est. Nec resistit *L. 11. ff. de peric. & commod. rei vend.* quia regulam, quod incendium sine culpa non fiat, confirmat, licet non mox ipsum patremfamilias culpæ reum arguat. vid. Lübler. *de incend. cap. 5. num. 27.* Carpz. *Pr. Crim. quest. 39. num. 65.* Æquior tamen sententia est, non onerandum esse patremfamilias probatione diligentia, sed actori in culpa se fundanti, juxta ordinarias juris regulas, probationem injungendam esse. Gail. *lib. 2. observ. 21. num. 3.* Berlich. *P. 4. concl. 25. num. 83.* Menoch. *de arbitr. Jud. quest. lib. 2. cas. 340. n. 4.* & hæc posterior sententia lege publica probata est in Saxonia, per *Decis. El. 80.*

§. XXVIII. Hoc pariter hic non prætereundum est, si damnum actione ex contractu vindicari possit, ex indole autem illius contractus, non nisi levis culpa præstanda veniat, e. gr. in locatione & conductione, an si conductor culpa levissima damnum dederit, ego ommissa actione locati, utpote quæ ob qualitatem culpæ cum effectu institui non posset, actione Legis Aquiliae experiri, & damni a creditore culpa levissima dati reparationem petere possim? In puncto juris hoc affirmandum censeo; cum enim intuitu hujus damni, tam ex contractu quam ex delicto agere mihi permissum sit, non video rationem, quare dimissa actione ex contractu, non possim ex *L. Aquilia* agere: Non enim *L. Aquilia* subsidiarium remedium est, uti actio doli, sed ordinarium; nec contractus interveniens majorem delinquendi licentiam conductori tribuere potest, nisi forte expresse conventum, se ad majorem culpam, quam levem, nolle esse obligatum, vid. Zoel. *ad ff. tit. de L. Aquil. n. 9.* Invaluit tamen in foro contraria opinio, quam prolixè tuetur Lübler *de incendio cap. 4. num. 54.* Carol. Molinæus *tract. de eo quod interest. num. 180.* Struv. *Exerc. 14.*

ib. 20. pro qua hæc ratio facit, quod, qui alteri locat prædium, tacite hoc indulgisse videatur, ne in plus obligetur, quam leges conductorem obligant. Major ergo ratio adest vindicandi damnum in illo, qui sine ulla permissione domini male circa rem alienam versatur, quam qui volente domino rem ex contractu possidet.

Damnum etiam actione injuriarum vindicatur.

§. XXIX. Cum autem in damno nobis illato, plerumque latitet injuria (tunc scilicet si ex proposito nobis damnum datum sit, quod enim culpa contingit, sola L. Aquilia vindicatur, nec injuriarum actionem parit, utpote quæ semper dolum supponit) consultius plerumque est, loco actionis ex L. Aquilia, actione injuriarum experiri. Contumelia enim, quæ alicui cum damno infertur, plerumque gravior est ipso damno, & inde pro lubitu æstimari potest ab ipso injuriam passo, accedente tamen moderatione ipsius judicis, vid. §. 10. *Instit. de injur. conf. not. Gothofr. ad L. 33. ff. ad L. Aquil. lit. a.* v. gr. cui fenestræ fractæ, si ex L. Aquil. agat, nudam damni reparationem accipit; si actione injuriarum, ultra 100. thal. pro conditione ac dignitate sua injuriam æstimare posset.

Si per metum quid ablatum.

§. XXX. Si per metum vel vim nobis damnum illatum, tunc quidem, si vis ablativa, ad actionem vi bonorum raptorum recurritur. Quod si vero sit compulsiva, e. g. Si vi metuve adactus alteri aliquid dare compulsus fuerit, hoc damnum speciatim vindicatur actione *quod metus causa*, quæ longe pinguior est actione Legis Aquiliæ, quia si iustus, rem non mox restituat, in quadruplum condemnari potest. *L. 14. §. 1. ff. quod met. causa §. 27. Inst. de action.* Actio vero L. Aquiliæ tendit tantum ad simplicem. De qua actione pluribus actum in *Ufu modern. ff. tit. quod met. caus. §. 3.*

De concussione.

§. XXXI. Ad metum etiam refero crimen *concussionis*, quando injecto terrore, res aliqua alteri extorquetur, quod inter extraordinaria crimina quidem refertur; verum non deneganda inde actio ipsi concusso, ad restituendum id, quod per

excus-

excussionem extortum. Farinac. *qu. iii. num. 53.* conf. Menoch. *de Arbitr. jud. quest. cas. 342.* Et quamvis nomen actionis proditum non sit, conditioni tamen ob turpem causam locus erit *L. 3. C. de cond. ob turp. causam,* vel dabitur conditio ex *L. 1. ff. de concuss.* ubi Prætori injungitur, ut non tantum delictum coerceat, sed etiam ablata restitui jubeat. Quod si Magistratus ipse concussionem adhibeat, repetundarum crimen committit, & hinc etiam quadrupli actio locum haberet. *L. 1. C. de crim. repet.* Hodie, quo frequentius, eo severius puniri debebat hoc delictum, cum non infrequens sit, metu potestatis vel propriæ vel alienæ, alterum ad certam pecuniæ summam exsolvendam adigere. Sed cum plerumque potentiores hoc crimine impliciti, raro ad inquisitionem devenitur. Quæ militum concutientium pœna sit, apparebit ex *Reform. Polit. de anno 1577. tit. 7. add. Ordin. Polit. Ducatus Magdeb. cap. 73.*

§. XXXII. Quod si vero damnum datum sit alterius dolo vel calliditate, nec appareat, qua actione experiendum, subsidia-ria doli actio locum habebit *L. 1. §. 1. ff. de dol. mal.* quæ tamen cum famosa sit, ejus loco in factum actio contra personas honoratiores instituenda, *L. 11. ff. eod.* quæ actio in factum tunc quoque eligenda, si post dolosam læsionem biennium est elapsum: Actio enim doli in tantum biennalis est, ut nec litis contestatione perpetuetur *L. f. C. de dol. mal.* actio vero in factum est perpetua; Quam differentiam juris civilis etiam hodie in foro attendendam esse, non dubito. Unde cum anno 1692. *mens. Aug.* in summo appellationum judicio Dresdensi, ob chartas quasdam blancas, per dolum obtentas, apochasque illis inscriptas, elapso jam triennio, actio doli instituta esset, pronunciatum memini, daß die Klage angebracht werden nicht statt habe/ actioni tamen in factum adhuc locum esse addebatur, quæ etiam postea instituta.

§. XXXIII. Ad facta illicita damnum nobis inferentia, pertinet quoque casus, si ex falsa mensuris relatione quis damnum senserit; si enim eapropter emptor forte plus solverit,

vel in finium directione ob falsam mensuris delineationem, plus justo a iudice assignatum sit, ad damni huius reparationem, actione opus est: non enim hic locus esse potest actioni locati, quia metiri agros, non censebatur factum locari solitum, unde non merces, sed honorarium hic intervenire solet *L. 1. pr. ff. si mensuror. fals. mod.* nec mandati actio locum inveniebat; quamvis enim negari nequeat, mandatum ipsum agri mensuram præcedere *L. 2. §. 1. & l. 3. pr. ff. de tit.* Prætori tamen placuit, causam specialis actionis non ex mandato, sed ex delicto deducere; Nascitur enim ex *dolosa modi relatione*, & eatenus ad actiones ex delicto refertur, seu quæ plus de delicto, quam contractu participant. Meier. in *Colleg. Argent. tit. si mensuror. fals. mod. §. 3.* Proposuit itaque Prætor actionem in factum, quæ datur læso ex relatione falsi modi, contra mensorem, falsum modum, dolo vel culpa lata referentem, *L. 1. §. ult. d. t. ad præstandum id, quod interest, falsum modum renunciatum non esse L. 3. §. 1. ff. eodem.* Quæ actio etiam heredi datur, sed in heredem denegatur *L. 3. §. penult. d. t.* quod ultimum indicio est, non ex contractu, sed ex delicto actionem esse, vid. Zœl. *ad tit. ff. si mensuror. n. 3.* ob quam causam quoque contra plures mensores in solidum agi poterit, ita tamen, ut alter alterius satisfactione liberetur *L. 3. pr. ff. b. t.*

Actio in factum.

Actio utilis.

non enim pœnalis est, sed interesse tantum persequitur. Utilis etiam actio competit contra aliarum rerum mensores & calculatores *L. 5. §. ult. & l. 6. ff. d. t.* Franzk. *Comment. ff. d. t. n. 9.* Subsidiaria autem tantum hæc actio est, hinc si alia actione, ex contractu principali descendente, interesse consequi valeam, hoc iudicium cessat *l. 3. §. 2. & l. 5. §. 1. ff. eod.*

An remedium superfit contra sententiam ex mensurorum relatione.

§. XXXIV. Hac occasione non prætereunda est quæstio, an contra sententiam ex architectorum vel agri mensurorum relatione lata, adhuc remedium aliquod superfit condemnato? ita existimant non pauci, asserentes, ejusmodi sententiam nunquam transire in rem judicatam, Berlich. *P. 1. concl. 47. num. 30. & seqq.* Ruland. *de Commiss. P. 2. lib. 3. cap. 3. num. 8.* Masc. *de Probat. quest. prælim.*

adhuc frequenter locum invenire potest, non tantum ob famulos conductitios corruptos, Franzk. *ad tit. de serv. corrupt. num. 9.* sed etiam parentibus, ob seductos liberos, vel eorum mores corruptos; cum quam maxime nostra intersit, animum liberorum nostrorum non corrumpi, *l. 14. §. 1. ff. de Serv. corrupt.* Imo ad maritum quoque extenditur ob mores uxoris corruptos, Struv. *Exerc. th. 50.* Porro & magistratui de corruptis subditis, utiliter ex hoc titulo agere licebit. Hahn. *ad Wesenb. d. t.* imo ad ipsos Principes extendi quoque poterit, si quis horum Consiliarios aut Legatos corruerit, qua de re ex professo egit Perillustris Dn. Baro de Schwerin *in Disput. de Delicto Servi, alteriusve hominis corrupti, sub Præsid. Brunnemanni habita.* Cæterum hæc utilis actio in duplum non datur, cum de damno accurate constare nequeat, ideoque in id agendum, quanti iudex damnum, per corruptionem datum, æstimaverit, *l. 14. §. 8. ff. de Serv. corrupt.*

De persuasione ad delinquendum. §. XXXVII. Persuasio autem non tantum in crimen incidit, si ad servi vel familiæ corruptionem tendat, sed etiam si alii cuidam delicto occasionem dederit. Sed cum singula percurrere prolixum foret, generaliter monemus, persuasionem ad delinquendum in effectu a mandato delinquendi non differre, sicuti autem mandans & mandatarius in delictis, eadem actione ad poenam tenentur, *L. 1. §. 13. & 14. ff. de Vi & vi armat. l. 7. §. 5. ff. de Jurisd.* ita quoque persuasor illa actione tenebitur ad reparandum damnum, quæ ex facto persuasi ordinarie nascitur. Ergo, qui suasor est, ut alicui mala pugno percuteretur, injuriarum tenetur, *l. 11. pr. §. 3. & 4. ff. de injur.* ipsi tamen cui persuasit delictum, non obligabitur *l. 6. §. 3. ff. mandati.* Nec delinquens excusabitur, quod non proprio motu, sed persuasione alterius deliquerit, cum sibi imputare debeat, quod persuasioni aurem præbuerit *l. 43. §. 2. ff. de Ædil. edict.* Si tamen is, cui facta est persuasio, invincibiliter ignoret damnum, quod infert, injustum esse, is non tenebitur restituere quicquam, nisi quatenus factus est

est locupletior; is autem, qui persuasit, tenebitur utrique & illi, cui damnum illatum, & illi qui intulit, si forsan exinde damni aliquid passus fuerit. Molin. de J. & J. tom. 3. tr. 2. disp. 30. n. 1. Plura, ad actionem ex persuasione oriundam, videri poterunt in *Disp. de Fur. persuas.* quæ extat inter *Disp. nostras vol. 3.*

§. XXXVIII. Tandem huc quoque damnum pertinet, ex facto illicito debitoris oriundum, quando in fraudem creditorum bona sua dissipat, ubi ut revocatio concedatur creditoribus, fraus quoad animum & eventum exigitur *l. 1. pr. & l. 6. §. 8. & 9. ff. quæ in fraud. creditorum.* Revocantur autem in creditorum alienata, per actionem Paulianam vel revocatoriam, contra illum, qui fraudis particeps, rem a debitore accepit *L. 1. pr. ff. d. t. de qua dicendi locus erit Sect. 2. Membr. 5.*

§. XXXIX. Cum autem prudentis sit, non tantum de damno jam illato reparando sollicitum esse, sed etiam de damno adhuc imminente avertendo, remedia juris investigare, inde transeundum ad materiam *damni infecti*, ubi cautione consultitur illi, cui ex vicinis ædibus ruinosis, vel ex alio opere facto damnum imminet, per *L. 2. ff. de damn. infect.* Huic conceditur facultas exigendi cautionem de damno resarciendo, si quod intra tempus conventum datum fuerit *L. 15. pr. & §. 1. ff. d. t. Si infecto.* Si enim ædes ruinosa, ante exactam hanc cautionem conciderent, & vicino damnum inferrent, nulla competeret actio; senio enim illæ collapsæ, non culpa inhabitatoris, & hinc cessat iudicium *L. Aquiliæ.* Quod si regresseris, omitendo culpam commissam esse ab inhabitatore, quod ædes non refecerit, & a ruina liberaverit, jam vero & damnum culpa levissima datum, Lex Aquilia vindicat *L. 44. ff. ad L. Aquil.* Sed respondeo, culpam cum culpa hic compensari; imputet enim sibi vicinus, quod damnum imminens, petita cautione non præverterit, sed tardius experiri ceperit *l. 44. pr. ff. de damno infecto.* Unde nec actio ipsi dabitur, ut rudera tollat ex ruinosis ædibus in aream suam prolapsa *L. evenit 6. ff. d. t. modo rudera omnia pro derelictis habere*

De alienatione in fraudem creditorum.

De damno avertendo.

De damno infecto.

habere velit. *l. 7. §. 2. in fin. ff. d. t.* Aliud itaque, si opportune petieris cautionem de damno infecto, & Prætor, ut alter caveat, vel immissionem patiatur, decreverit, & interim collabatur ædes, ubi actio pariter dabitur, quam si cautio revera præstita fuisset. *d. l. 44. pr.* Cæterum damni infecti nomine non ordinaria quædam actio a Prætoce concessa, sed tantum extraordinaria persecutio. Quamvis enim damni infecti actio speciatim dicatur *L. 33. ff. de damn. infect. L. 3. §. 2. ff. de aqua plu.* hic tamen in sensu generali vocabulum actionis accipi, in confesso est. Prætoriarum stipulationes enim sese instar actionum habere dicuntur *L. 10. §. ult. ff. de compens. l. 1. §. 2. ff. de stipul. Prætor.* quia per Prætozem ab invitis extorquentur, conf. Bach. ad Treut. *Vol. 2. Disp. 18. th. 5.*

Qualis actio?

Quis ob damnum infectum agere possit?

§. XL. Non autem unusquisque de damno infecto cautionem exigere potest, sed primum ille tantum, qui ordinaria actione destituitur: quod autem illa actione dari potest, id in stipulationem damni infecti non deducitur. *L. 18. §. 9. in fin. ff. de damn. infect.* Hinc, si ædes vicinæ ruinosæ mihi cum alio communes sint, & socius a me monitus, mecum illas ædes reficere nolit, non ago ad præstandam cautionem de damno infecto, sed ædes illas communes reficio, impensasque repeto iudicio communi dividendo *l. si ædibus. 32. ff. d. t. idem in inquilino,* qui actionem ex conducto habet *L. 18. §. 4. & L. 33. ff. eodem,* de usufructuario idem juris est *d. L. 17. §. 2. licet & huic interdum utiliter hac cautione succurratur l. 15. §. 8. d. t.* Deinde requiritur, ut illi ad cautionem de damno infecto præstandam agant, qui vel domini sunt, vel quorum periculo res est, cui damnum imminet *d. l. 18. pr.* modo petens de calumnia juraverit, quo facto non adeo requiritur, quantum ejus interfit, sed totum hoc jurisdictioni Prætoriarum relinquitur, cui cavendum sit, cui non *d. l. 13. §. 3. vers. & non inquiretur ff. d. t.*

Missio ex primo &

§. XLI. Quod si in præstanda cautione hac difficilem se præbuerit vicinus, petitio ad immissionem in ædes ruinosas dirigenda,

genda, & quidem vel totas, si ex integris ædibus ruina immineat ^{secundo} *L. 15. §. 12. ff. d. t.* vel in partem ruinofam tantum *L. 38. §. 1. d. t.* qua immiffione, quam ex primo decreto vocant, (cujus tamen ^{decreto} in jure mentio non fit, sed tantum secundi decreti *L. 15. §. 16. ff. d. t.*) ^{quid operetur?} tantum possessionem consequitur *L. 15. §. 21. d. t.* Quod si vero intra annum reus cautionem non præstet, ex secundo decreto immiffio petitur, ad consequendam plenam possessionem & expellendam alterum *L. 15. §. 33. ff. d. t.* Menoch. *de arbitr. Jud. quest. lib. 2. cas. 6.* Quamvis hodie hæc res plerumque non per actiones, sed mandata sine clausula expedire soleat.

§. XLII. Hæc de damno ex ædibus vel aliis rebus jam existentibus nobis imminente avertendo sufficiant. Cum vero etiam a futuris ædificiis noviter extruendis damnum alicui contingere possit, ad hoc avertendum Prætor induxit remedium novi operis renunciationis, quæ hujus efficaciam est, ut, si sprete nunciatione in ædificando perrexerit nunciatus, omnia post nunciationem ædificata iterum destruere teneatur *L. 8. §. 1. ff. de oper. nov. nunc.* & quidem suis sumptibus *Gail. L. 1. observ. 16. n. 1.* quamvis probare possit, se jure ædificasse *L. 20. pr. ff. b. t.* Licet autem hæc nunciatio non ad actiones, sed ad extrajudicalem rei suæ defensionem magis pertineat; plerumque enim privata auctoritate fit ab illis, qui jus quoddam in re habent, cui novo ædificio nocetur *L. 1. §. 19. ff. d. t.* quia vero hæc privata nunciatio non raro sperni solet a vicino molesto, Prætoris auxilium plerumque implorandum, ut ejus auctoritate ab ædificando repellatur. Et illa per Prætozem facta nunciatio utilior est, quam privata; hæc enim possessorem facit adversarium, cui nunciatum; quod secus est, si per Prætozem nunciatio fiat *L. 5. §. 10. ff. eod.* Hinc illam judicalem nunciationem hodie frequentissimam esse fatetur *Carpz. L. 1. resp. 6. n. 6.* Dabitur itaque imploratio officii Judicis ad decernendam inhibitionem de non ulterius ædificando.

§. XLIII. Cum autem Prætor duplex edictum contra ædificantem proposuerit, & quidem primo ^{Quæ a?} *prohibitorium*, ne pergat ^{ctio?} in ædificando vicinus: Alterum *restitutorium*, ut illud, quod

contra nunciationem de facto ædificavit, in priorem statum restituat, *L. 20. pr. d. t.* inde etiam ex posteriori edicto hic æque actio nascitur illi, qui privata auctoritate opus novum nunciaverat, quam qui auctoritate Prætoris. Actio autem hæc non alia est quam *in factum*, quæ loco cujuslibet interdicti Prætorii hodie datur *§. ult. Instit. de Interd.* confer. *Oldendorp. de act. class. 3. act. 7.* & ita in specie appellatur *L. 20. §. 8. in fin. ff. de op. nov. nunc.* Et quidem hæc actio in factum, non tantum contra ipsum ædificantem datur, sed etiam contra illum, qui opus factum ratum habet. *l. 20. §. 7. ff. de nov. oper. nunc.* non enim in personam, sed rem censetur facta nunciatio. *Molina de J. & J. Tr. 2. D. 766. n. 40.* Unde & si vendiderit domum ædificari cœptam, post opus novum jam nunciatum, & emptor ædificare pergat, contra hunc ad demolitionem agi posset, non tantum, in quantum ipse, sed in quantum venditor adhuc post nunciationem ædificaverat *l. fin. ff. d. t.* Cui quidem admodum refragatur *l. 3. §. 3. ff. d. alien. judic. mutand. caus.* ubi contra emptorem hæc actio non datur, nisi ei nunciatum sit. Respondet Anton. Faber. *in Rat. ad. l. 3. §. 3.* Idem Cajum hic dubitandi rationem proponere, per quam dubia reddatur actio contra emptorem, ut eo citius venditor actione de alienatione judicii mutandi causa conveniri possit, quod innuere videtur particula *quasi*. Vel dici posset, illum, cui opus novum non est nunciatum, teneri quidem destruere, sed non suis sumptibus, quia ipse nihil contra interdictum commisit; Quare plenior erit actio contra alienantem judicii mutandi causa, quia ibi omne interesse consequor. vid. *Brunnem. ad ff. d. l. 3. §. 3.* Eadem ratio est, si contra heredem illius, cui novum opus nunciatum, agatur; quamvis enim & contra hunc actio in factum competat *L. 20. §. 8. ff. d. t.* non tamen ulterius, quam quantum ad ipsum pervenit, aut ejus dolo factum, quo minus perveniret *d. §. 8.* alias ad patientiam tantum conveniri potest, ut permittat adversarium destruere *L. pen. ff. d. t.*

Respondetur ad L. 3. §. 3. ff. de al. jud. mut.

Cautione præstita

§. XLIV. Demum & ædificanti speciali interdicto prospexit prætor, ne illi, si cautionem præstiterit, vel præstare paratus sit, quo

quo minus illi
de op. nov. nunc.
tionis pueri
adversarium
go ex hoc inter
ceat sine ullo
re, donec de
condemnetur
§. 2. Imo
qua remissa
tum remov
Codicis no
tra trimestri
nov. op. nov.
gendum put
nus admittit
de nov. op. nov.
titur, cum ad
L. al. ff. ne qu
quam ipsi caut
i. Obs. 16. n. 17
cerit, & postea
ex stipulatu, ut
posse, ad dem
sententiam ver
debetur, vel
§. 2. ad.
§. XLV. Po
actio in op. nov.
si scilicet op. nov.
diatur, & inde
de aqu. plu. ar.
in L. 1. §. 2. n.
tum Domino p

quo minus illi in eo loco opus facere liceat, vis fiat *L. 20. §. 9. ff. ædificans de op. nov. nunc.* Cautione itaque impedire effectum nunciacionis potest, non tantum, si illam actori præstiterit, sed & si per potest. adversarium stet, quo minus fatidetur *d. l. 20. §. 13.* Datur ergo ex hoc interdicto actio in factum adversus nunciantem, ut liceat sine ullo nunciacionis impedimento cœptum opus perficere, donec de justitia cognitum, aut si ulterius resistat, ad interesse condemnetur *arg. L. 5. §. ult. ff. d. t. Meier. Colleg. Argent. d. t. §. 28.* Imo in specie huc pertinet interdictum de Remissionibus, qua remissa ob cautionem præstitam nunciacione, impedimentum removet *L. un. ff. de Remiss.* Ad hanc vero cautionem jure Codicis non mox admittendus ædificans, sed tunc demum, si intra trimestre spatium nunciatus jus suum non probaverit *L. 1. C. de nov. op. nunc. & ibi Brunn. in Comment.* Quod moribus restringendum puto ad ordinarium terminum probatorium, & eatenus admitto sententiam Carpz. *L. 1. R. 7. n. 15. dictam L. un. C. de nov. op. nunc.* non ubivis observari; quod evidenti ratione nititur, cum ad decus urbium pertineat, ædificia non derelinqui *L. ult. ff. ne quid in loc. publ. & securus satis sit nunciator, postquam ipsi cautum est, L. 20. §. 11. ff. de op. nov. nunc. Add. Gail. lib. 1. Obs. 16. n. 17.* Si itaque præstita hac cautione ædificium perfecterit, & postea de injustitia operis pronunciatum fuerit, actionem ex stipulatu, utpote quæ ex omni cautione competit, hic institui posse, ad demoliendum opus, in comperto est ex *L. 12. ff. h. t. ante sententiam vero hæc actio non datur, nisi reus conventus non defendatur, vel dolo malo fecerit, quo minus judicetur L. 21. §. 2. ff. eod.*

§. XLV. Porro ad damni imminentis aversionem pertinet actio de aqua pluvia arcenda, quæ pariter ex facto illicito nascitur, si scilicet opus quoddam fecerit, quo liber aquæ pluvie cursus impediatur, & inde prædii meo damnum inferatur *L. 1. pr. & §. 1. ff. de aqu. pluv. arcend.* quod variis modis contingere potest, de quo in *L. 1. §. 2. 4. 8. 9. seqq. d. t.* Ad hoc damnum itaque averendum Domino prædii, cui nocetur, dicta actio competit, contra

Dominum fundi, in quo opus factum, ut si ipse fecerit, opus tollat, & in priorem statum restituat, damna etiam post lit. cont. data refarciat: Ad futura enim tantum pertinet, & hinc etiam damni infecti cautio peti potest; de damno autem antea dato, interdicto *quod vi aut clam* experiendum *L. 14. §. 2. & 3. ff. d. 1.* Quod si vicinus opus non fecerit, sed ipso ignorente alius, ad solam patientiam condemnatur, ut scil. actoris impensa opus destruat. *L. 4. §. 2. ff. eod.* impensam vero hanc restituendi operis a faciente repetet actione ex interdicto *quod vi aut clam d. l. 4. §. 2.* Et hæc actio locum quoque habebit, si opus illud, ex quo damnum per aquam pluviam meo fundo imminet, manu non factum sit, vel situs naturalis, vel impetus fluminis agrum vicini in illam formam redegerit, ut mihi damnum inde contingere possit; tunc enim licet nullum interveniat factum, actio tamen utilis ex æquitate naturali hic indulta est, ut ipse pati teneatur opus illud sumptibus actoris destrui, ob æquisimam illam regulam: *quod tibi non nocet, alteri vero prodest, ad hoc poteris compelli. L. 2. §. 5. vers. quanquam, in fin. de aqu. pluv. arc.* De quo supra dixi *Secl. 1. Membr. 2. §. 38. & seqq.* Excipiunt autem communiter, opus agri colendi vel frumenti causa factum, cum agriculturæ tantus sit favor, ut illam quacunque ratione promovere liceat. Verum non promiscue, sed cum magna cautione hoc admittunt jura nostra. Sic *L. 1. §. 3.* non quod vis opus, sed illud, quod agri colendi causa aratro factum sit, admittitur. Porro in *§. 4. d. L. 1.* fossas agrorum siccandorum causa factas admittit: Mutius, sed mox restrictionem subjicit; *sic debere quem meliorem suum agrum facere, ne vicini deteriores faciat.* Quapropter, si quis arare & ferere possit, etiam sine sulcis aquariis, teneri eum, si quid ex his *licet agri colendi causa* videatur fecisse; quod si aliter ferere non possit, nisi sulcos aquarios fecerit, non teneri, respondit Ulpian. *in d. L. 1. §. 5.* Hinc summa æquitate idem Ulpian. *d. L. 1. §. 11.* regulam hanc constituit: *Prodesse sibi unusquisque, dum alii non nocet, non prohibetur.*

Quid, si nullum alterius factum concurrat.

Quid, si opus agri cultura causa factum.

An actio detur ob

§. XLVI. Et hac occasione adhuc agendum de eo, an re-
medium juris proditum sit pro avertendo damno, quod puteo

meo

meo exinde imminet, dum vicinus puteum in sua area fodit, & *venas pu-*
ita venas aquarias ad puteum meum tendentes intercipit? Et re-*rei mei*
 spondet Trebatius in *L. fluminum. 24. §. ult. ff. de damno infect. precisas.*
 nullam actionem mihi competere, nec cautionem de damno in-
 fecto a me peti posse; vicinus enim jure suo usus est, quod ulte-
 rius deducitur in *L. Proculus. 26. ff. de dam. infect.* ubi is damnum
 facere non videtur, qui alterum lucro, quod adhuc faciebat, uti
 prohibet: & hinc regula *præced. §. adducta*, quod ita sibi prodesse
 possit, ne noceat vicino, temperanda, si quid immittat in fun-
 dum vicini, quod huic nocere possit; citra enim hanc immissio-
 nem in re mea facere possum, quod velim, etiam si alter incom-
 modum inde sentiat *L. 8. §. 5. ff. si servit. vindic.* modo non inten-
 dam nocumentum alterius *L. 12. §. 12. ff. de aqv. pluv. arc. vel ob nu-*
dã dam æmulationem quid faciam, de quo *vid. Disp. nisi a de jure*
æmulat.

§. XLVII. Progrediendum jam, juxta dispositionem §. 3. *De lasta-*
 hoc Membr. X. propositam, ad facta illa, quæ famæ, vel existima-*ne fama.*
 tioni nostræ damnum inferunt, ad quæ vindicanda actio injuria-
 rum prodita est, qualitercunque etiam contumelia nobis vel fa-
 cto, vel verbis illata, cujus varia genera recensentur in *L. 15. ff. de*
injur. Actio autem injuriarum vel *civiliter* intentari poterit,
 quam æstimatoriam injuriarum actionem vulgo vocant, quia æ-
 stimationem factæ injuriæ sibi adjudicari petit actor. §. 8. *It de in-*
jur. vel *criminaliter*, quo injuriatus petit, ut injurians officio ju-
 diciali poena extraordinaria afficiatur §. 10. *Inb. de injur. L. fin. eod.*
 & ad hanc criminalem executionem pertinet, quando procura-
 torem hic admittendum non esse dicunt, exceptis tantum Illustri-
 bus & superillustribus. *d. L. fin. C. de injur.* cujus ratio erat, quod
 actor se inscribere teneretur ad identitatem supplicii *L. fin. C. de*
accus. L. fin. C. de injur. qua hodie cessante, nil vetat, quo minus
 procurator admittatur, Carpz. *pr. Cr. quest. 95. n. 51. & 56.* Cæ-
 terum usu fori in quibusdam locis & hæc criminalis vindicta in-
 injuriarum dicitur, quando actor quidem æstimat injuriam, sed il-
 lam æstimationem ad certos usus publicos applicari petit; quæ

tamen revera civilis actio est, & pœna ita obtenta publico donatur, cum præsertim viris in dignitate constitutis, honestum non reputetur, ex perpetrata injuria lucrum captare. Alias, si criminalis revera foret hæc persecutio, non esset in arbitrio actoris, vel potius accusatoris, destinando pœnam ad certum usum, fisco præjudicium inferre, vel etiam Magistratum, cui ob onera jurisdictionis multæ debentur, lucro hoc privare.

Quando post annum agere liceat?

§. XLVIII. Cum autem injuriarum actio prætorialis sit, & hinc anno præscribatur *L. 5. C. de injur. L. 17. §. 6. ff. eodem*, ita tamen, ut annus ille non currat, nisi a tempore scientiæ, sibi illatam esse injuriam, *Carpz. lib. 2. resp. 110. Berlich. p. 5. concl. 69. n. 19. Gail. lib. 2. obs. 105.* inde anno elapso, actori obstabit præscriptio, quapropter advocato inquirendum in illa remedia, quæ etiam post annum ad vindicandas injurias supersunt. Et primo quidem, si injuria scripta sit, ejus vindicationem perpetuam esse volunt, cum scriptura semper loquatur, quam sententiam recepit Camera Imperialis, teste *Gail. lib. 2. observ. 104.* Verum aliud in Saxonia obtinet, ubi & hæc actio annalis est, *Carpz. p. 4. const. 46. def. 1. in fin.* quam sententiam etiam juri nostro conformem censeo, cum nullibi modus ille, an verbis, an scriptis illata injuria, LL. nostris distingvatur, *Franzk. exercit. 12.*

De libello famoso.

quest. 3. n. 32. Hoc vero certum, si injuria scripta ad speciem famosi libelli referri possit, cujus criminis vindicta non est ex jure Prætorio, sed civili *per. L. un. C. de libell. famos.* perpetuam ejus accusationem esse, non nisi 20. annis terminandam.

De actione ex L. Cornelia.

§. XLIX. Deinde videat actor, annon injuria sibi illata ejus generis sit, ut ad L. Corneliam referri possit, cujus tres species recenset Imperator in §. 8. *Inst. de injur.* quod se (1) pulsatum (2) verberatumve, aut (3) domum suam vi introitam esse dicat; ubi *verberare* est cum dolore cadere; *pulsare* sine dolore *L. 5. §. 1. ff. de injur.* Si ergo hac ratione vel quoad personam vel domum læsus sit, actio ex L. Cornelia patebit, quæ, quia civilis est, sine dubio perpetua erit, *Berlich. p. 5. concl. 96. n. 30. Mynsing. cent. 1. observ. 87.* Liberum autem est tali injuria affecto,

fecto, etiam
ob quam ca
mittit
ordinem in
ne per 30. an
nor. Crimi
de fals. Fran
ex L. Corn.
hic intra an
ff. de injur.

§. L.
injuriarum
non crim
endam.

si adempt
mibi restit
mam & imm

quid indol
actionem cu
dant, quod p
licet dissent

nam hanc
est prætorial
gshaber L.

nic sunt per
nam 7. Berlic
§. LL.

provis sine
quibus debet
debet, i. iust
ventionis sine

dicio conven
dicari neque
lem 10. C. de

fecto, etiam ex L. Cornelia agere civiliter l. 37. §. 1. ff. de injur. ob quam causam privata hæc dicitur actio, & procuratorem admittit L. 42. §. 1. ff. de procurat. vel criminaliter ad poenam extra ordinem infligendam L. 12. §. fin. ff. de accus. Illa itaque ratione per 30. annos agere permissum arg. L. 3. C. de præscript. 30. annor. Criminaliter autem per 20. annos arg. L. 12. C. ad L. Corn. de fals. Franzk. d. exerc. 12. quæst. 9. Attendat tamen hic actor, ex L. Corn. solum injuriato actionem parere, non patri ipsius, sed hic intra annum tantum actione pratoria experiri potest L. 5. §. 6. ff. de injur.

§. L. Porro post annum patere adhuc volunt actionem De actio- injuriarum recantatoriam, seu ad palinodiam, quæ civilis est, ne recan- non criminalis, quia datur ad famam, putative ablatam, restitu- tatoria. endam. Revera enim fama facti privati mihi adimi nequit, & si adempta esset, non in privati, sed Principis potestate esset, illam mihi restituere; opinioni tamen hominum, qui existimant famam & imminutam esse, & illa recantatione reparari posse, aliquid indulgendum est. Quo supposito, extra dubium est, hanc actionem cum æstimatoria conjungi posse, cum ad diversa tendant, quod praxis Camerae approbavit, Gail. lib. 1. observ. 65. n. 5. licet dissentiat Carpz. p. 4. const. 42. def. 16. Cæterum perpetuam hanc actionem esse, eapropter verum existimo, quia non est pratoria, sed ex consuetudine introducta, hæc autem vim legis habet L. 32. & seqq. ff. de LL. sicut & aliæ actiones rei persecutoriæ sunt perpetuæ L. 35. ff. de O. & A. Harpr. ad §. 12. Instit. de injur. num. 17. Berlich. p. 5. conclus. 62. n. 43. & conclus. 69. num. 12.

§. LI. Cum autem injuria etiam alicui inferatur occasione De inju- riarum per Processum illata. processus sine justa causa moti, nam & ille injuriarum tenetur, qui illum debitorem suum appellat, qui tamen revera ipsi nihil debet §. 1. Instit. de injur. inde communiter per modum recon- ventionis actionem injuriarum instituunt, qui ab alio inique judicio conventi. Cum autem injuria ex processu oriunda vindicari nequeat, nisi processu illo ad finem deducto, per I. si quidem 10. C. de injur. quippe antea constare nequit, an juste, an injuste

juste egerit *Mev. p. 4. decis. 46. n. 4. Berlich. p. 5. concl. 65. n. 45.* pendente lite principali autem evenire possit, ut calumniosus ille actor decedat, contra heredem vero hæc actio non extendatur, si super actione injuriarum lis nondum contestata *L. 15. pr. ff. de injur. L. 1. §. 1. ff. de priv. delict.* Inde cautela est, ut actio injuriarum proponatur, & reus ad litem contestandam adigatur, postea vero actio injuriarum in suspenso maneat, donec causa principalis finita; ita enim mortuo licet actore injuriante, heres ejus actionem suscipere tenetur.

De remedio L. diffamari.

§. LII. Ad injurias quoque removendas adhiberi solet remedium *L. diffamari 5. C. de ingen. manum.* ut scilicet injurians veniat, & veritatem effusæ injuriæ docat, aut patiatur sibi perpetuum silentium imponi. Quod quidem remedium pro avertendis injuriis minus congruum esse censet *Mev. p. 1. decis. 144. ut & Carpz. lib. 2. Resp. 57.* etiamsi enim perpetui silentii impetrationem impetravero, non tamen eo ipso satisfactionem ob injurias consequor: Attamen cum interdum actor nihil amplius delideret, quam ut publice ostendatur, convitia sine ullo veritatis colore eructasse diffamantem, utile est ad hoc remedium recurrere, & ita innocentiam suam ostendere. Imo evenit sæpius, actioni injuriarum jam tum præscriptum esse, quo casu adhuc salva erit imploratio hæc *ex L. diffamari*, utpote cui anno non præscribitur *Dn. Ludov. Gunth. Martini Comment. ad Process. Sax. tit. 1. §. 5. n. 25.* Hoc certum, quod actio injuriarum cum imploratione *ex L. diffamari* conjungi nequeat, cum diverso plane fundamento nitantur, *Carpz. p. 4. constit. 42. defin. 15. Richter p. 2. decis. 100. n. 111.* imposito tamen perpetuo silentio, si adhuc injuriarum velit agere diffamatus, hoc ipsi denegandum non erit, cum jam injuria eo liquidior sit, quod facti injuriosi imputationem probare nequiverit diffamator, & hac ratione remedium *L. diffamari* dicitur preparatorium actionis injuriarum, *Cothmann. vol. 3. conf. 4. n. 32.* & hinc finito processu diffamatorio recte intentatur, *Cothmann. d. l. n. 33.* addatur *Blarerus ad L. diffamari cap. 5. n. 76. in fin.* Caterum remedio *L. diffamari*

mari uti sole
tione avera
ant; sed
tit. 20. n. 2
& p. 4. decis.
alia sceleris
concurrat, c
§. LIII
calumniator
eximit, qu
etiam hos
est actio a
qui pecun
ut non mo
factum pra
post annum
vero non rat
solutæ, comp
terum hoc n
in confesso e
§. LIV.
minus se in ju
penalem, ad
tentus, de qu
in per dolum
telle datur L
quæ action
currentia
penaliter in se
remissio in br
xi in Ujma
§. LV.
nobis imputam
men quippiam

mari uti solent etiam practici, orta fama super delicto, ut hac ratione avertant inquisitionem, & judicem inquisitorem præveni-
 ant; sed hoc admittendum non esse, recte statuit Carpz *process. inquisito-*
tit. 20. art. 2. n. 48. Richter. *p. 2. decis. 100. n. ult.* Mev. *p. 1. decis. 41. nem?*
 & *p. 9. decis. 103.* quamvis hæc sententia temperanda sit, si nulla
 alia sceleris conjectura, quam sola unius hominis diffamatio
 concurrat, conf. Oldek. *Obs. Crim. decad. 1. observ. 3.*

§. LIII. Actioni injuriarum vicina est actio in factum de *Actio in*
 calumniatoribus, ut & hæc, quæ contra illum datur, qui aliquem *factum de*
 eximit, quo minus se judicio sisteret; nullum enim dubium est, *calumnia.*
 etiam hos nobis injuriam inferre. Pingvior tamen omnino
 est actio *de calumnia*, quia hæc non tantum contra illos datur,
 qui pecuniam acceperunt, ut litem calumniose moverent, sed &
 ut non moverent, *L. 1. pr. ff. de calumniat.* Est vero hæc actio in
 factum prætoria pœnalis, quæ intra annum datur in quadruplum,
 post annum in simplum, *d. l. 1. pr. & §. 25. F. de act.* quadruplum
 vero non ratione motæ litis, sed ratione quantitatis calumniatori
 solutæ, computandum, de quo vid. *Dd. in L. 1. ff. de calumn.* Cæ-
 terum hoc nomine etiam conditionem ob turpem causam dari,
 in confesso est, si pecunia data, ne calumnia fiat.

§. LIV. Si quis illum, qui in jus vocatus, vi exemerit, quo *De actio-*
 minus se in judicio sistere potuerit, Prætor dat actionem in factum *ne contra*
 pœnalem, ad illud exsolvendum, quanti injuriam æstimaverit de- *eximen-*
 tentus, de quod vid. *Tit. ff. ne quis in jus voc. vi exim.* Quod si sine *tem a ju-*
 vi, per dolum tamen & calliditatem facta exemptio, actio ad in- *dicio.*
 teresse datur *L. 3. pr. ff. de eo, per quem fact.* Referri huc quoque *De albo*
 possunt actiones *de albo corrupto, & de illicita in jus vocatione ejus, corrupto.*
 cui reverentia debetur, venia non impetrata; sed cum prioris
 pœna fisco inferenda, posterior vero actio hodie non obtineat,
 remitto me brevitatis amore ad §. 12. *Inst. de action.* Conf. quæ di-
 xi in *Ufu mod. ff. tit. de Jurisd. §. ult.*

§. LV. Restant obligationes, quæ ex facto alieno illicito *De Judice*
 nobis imputato, seu ex quasi delicto nascuntur. Singulare ta *litem su-*
 men quippiam occurrit in *judice litem suam faciente, dum impe-*
am faci-
rite ente.

rite iudicavit, quod ad quasi delicta refertur, quamvis proprium iudicis factum actionem hic producat; Eapropter tamen hucrefertur, cum non ex dolo, sed imperitia proficiatur, & non corporale sive naturale, sed civile damnum inferatur, unde imperitiam iudicis magis ad quasi delicta, quam Medici, referendam censuerunt, *vid. §. 6. & 7. f. ad L. Aquil. add. Ludwell. ad §. 1. n. 8. f. de obl. ex quasi del.* Et hinc non certa poena, sed prout religioni iudicantis æquum visum fuerit, puniendam existimaverunt. *Pr. Inst. de obl. que ex quasi delict. nasc.* Præterquam poenam parti competit actio in factum, ad præstandam litis æstimationem *arg. L. fin. ff. de extraord. cognit. Franzk. Ex. 12. q. 10. Menoch. de arbitr. Jud. quest. L. 2. c. 342.* Hoc multo magis obtinet, si per dolum male iudicaverit, *L. 15. §. 1. ff. de iudic.* quia sic verum delictum committitur. *conf. Nov. 124. c. 2.* Quod si ex consilio Sapientum iudicaverit, litem suam non facit, *Schurf. cent. 1. consil. 29. Hillig. in Donell. lib. 28. c. 2. lit. b.* Huic affine est Crimen Syndicatus, de quo ex professo egit Paris de Puteo *Tr. de Syndicat.* Contra iudicem corruptum etiam ex *L. Jul. repetundar.* agitur, quod Barrattariæ crimen vulgo dicitur, de quo ex professo egit Henricus Mejer, & Joh. Phil. Lyncker. *Spec. Tract.*

*Actio de
effuso vel
dejecto.*

§. LVI. Cæterum illa facta aliena illicita nobis imputata, ex quibus in nos datur actio, vel sunt *hominum*, & quidem aut liberorum, aut fervorum; aut sunt *bestiarum*, nam & ex damno ab his dato redundat in nos actio. Ad primam classem pertinet, si quis ex ædibus nostris quid *effuderit, vel dejecerit*, quo casu sine dubio contra ipsum deicientem actio *L. Aquil. competit.* Promptius tamen remedium est, si quis ex quasi delicto contra dominum ædium agat, quia & hic facilior probatio, scilicet ex ædibus ipsius quid effusum vel dejectum esse; & pingvior petitio, quia damni ita dati duplum Dominus refundere debet, ob læsam securitatem *publ. L. 1. §. 1. & 2. ff. de his qui effud.* & actio hæc pariter perpetua est, quamvis pœnalis mixta sit *L. 5. §. 5. eod.* Ipsi Domino ædium autem regressus contra inquilinos deicientes datur, vel actione locati, vel in factum, *L. 5. §. 4. d. t.*

§. LVII.

§. LVII. Siquid ex ædibus alicujus suspensum, quo da- *Actio de*
 mnum dari possit in loco, ubi vulgo iter fit, pariter non inquiri- *suspensio.*
 tur, quis illud posuerit, vel suspenderit. *L. 5. §. 10. ff. de his, qui effud.*
 sed contra dominum, ex cujus ædibus hoc damnum imminet, da-
 tur actio cuivis de populo, ad pœnam 10. aureorum §. 1. *Inst. de obl.*
quæ ex quas. del. nasc. Quod si suspensum jam deciderit & da-
 mnum dederit, contra illum actione in factum agendum, non
 qui positum habuit, sed qui posuit, *L. 5. §. 12. ff. d. t.*

§. LIIX. Porro ad facta illicita nobis imputata pertinet, si *Actio fur-*
 in navi, caupona, aut stabulo alicui a familia quid subtractum, hoc *ti adver-*
 enim imputatur nautæ, cauponi aut stabulario, ut eapropter ex *sus nam-*
 quasi delicto in duplum conveniri possit, cum in ejusmodi locis *tas.*
 maxima securitas esse debeat, *L. un. pr. §. 2. ff. Furti advers. naut.*
caup. stabul. sibi enim imputent, quod opera malorum hominum
 utantur. §. *fin. Inst. de oblig. quæ quasi ex delict. nasc. conf. quæ de acti-*
 one ex recepto dixi *membr. præc. in fin.* Ubi hæc tantum remanet
 diversitas, quod actione ex quasi contractu ad restituendas res ab-
 latas teneatur caupo, sive aliquis ex familia, sive ex viatoribus il-
 lam abstulerit. Ex quasi delicto autem tunc conveniri non pot-
 erit, si quis ex viatoribus alteri res suas subtraxerit, quia hos non
 elegit, sed in illos incidit, nec repellere advenas potuit. *L. un. §. fin.*
ff. d. t. Wissenbach. ad eund. tit. thes. 22. Si servi proprie sic dicti
 damnum dederint, cessat hæc actio, & succedit noxalis; quia ser-
 vus malus necessarium malum *L. un. §. 5. ff. d. t.* quod & de uxore
 & liberis damnum dantibus dicendum, ut ipsi eapropter ex pro-
 prio facto conveniendi sint. Hoc generaliter notamus, omni
 casu, quo quis familiam suam ad certum officium adhibet, & illa in
 dicto officio peccat, dominum obligari ad damni reparationem,
 de quo vid. *Disp. nostra de imput. facti alien.*

§. LIX. Si per servos nostros damnum aliis illatum, jura *De noxa-*
 nostra noluerunt dominum, ad præstandam damni reparatio- *li actione.*
 nem, in solidum constringere, ne servus ultra sui æstimationem
 domino esset damnosus §. 2. *Instit. de noxal. act.* Proditæ inde
 est *actio noxalis* de omni delicto servi privato, qua passus damnum

experitur contra dominum, ut aut damnum resarciat, aut servum noxæ dedit *pr. Inst. d. 1.* Est vero hæc actio non principalis, sed qualitas adjectitia actionis ex delicto oriundæ, inde datur actio furti noxalis, L. Aquil. noxalis, injuriarum noxalis. Actio autem noxalis *in rem scripta* est, h. e. ex facto quidem nascitur, sed contra possessorem servi extenditur, ad instar actionum realium vid. L. 11. 12. & 21. *pr. de noxal. act.*

*Actio de
pauperie.*

§. LX. Si a bestiis nostris damnum datum, pariter nascitur actio aliqua noxalis, sive in factum *de pauperie*, ut aut quilibet bestię possessor, est enim in rem scripta actio L. 1. §. 12. *ff. si quadrup.* damnum resarciat, aut bestiam noxæ dedit. Et hæc actio vel *directa* est, si quadrupes mansueta; vel *utilis*, si bipes L. 4. *ff. si quadrup.* vel si fera bestia cicurata damnum dederit, quamdiu est in nostra potestate. Quamvis si hæc negligenter habita, etiam ex L. Aquilia agi possit, *arg. L. 1. §. 4. in fin. ff. d. t.* Quod si vero in loco, ubi vulgo iter fit, quis noxiam habuerit bestiam, ex *Ædilitio Edict.*

*Actio de
pastu.*

ad pœnam tenebitur §. 1. *Inst. eod. L. 40. seqq. ff. de Ædil. edict.* Si animal secundum naturam damnum dederit, v. g. frumentum depaverit, non de pauperie, sed speciali *actione de pastu* agendum erit. Conf. l. 14. §. f. *ff. de P. V. L. f. C. ad L. Aquil.* de qua actione ex professo egit Joh. Thomæ *Tr. de noxia animal. cap. 14. & seqq.* Quamvis si culpa alicujus pecudes in agrum immissæ, contra immittentem actione L. Aquiliæ agi posset. vid. *Struv. ad t. si quadrup. th. 3. Thomæ d. l. cap. 16. n. 62.* ubi plura, quæ hic desiderari possent, deprehendes.

SECTIO II.

DE

ACTIONIBUS REALIBUS.

MEMBRUM I.

De Dominio & Actionibus inde

Oriundis.

§. I.